

overweight», new research has found. У даному реченні слово «obese» протиставляється імпліцитно іншому за значенням й стилістичному забарвленню слову *slim, fit*. He got a number of injuries in the car accident, including a broken arm and leg. (He would not get injuries if he was more careful). Слово *injury* імпліцитно протиставляється *protection, benefit, cure*. I injured my leg in a car accident (I protected (cared for) my leg but car accident has happened).

Варто зазначити, що в антонімічних парах може сполучатися одразу кілька типів асиметрії. Сполучення типів й підтипів асиметрії є доцільним у медичній термінології англійської мови. Так, у структурній асиметрії можна спостерігати уживання негативного афікса (суфікса чи префікса), що не є формальним маркером заперечення. Структурна асиметрія антонімів може сполучатися також із граматичною асиметрією [1; 2].

Медична термінологія сучасної англійської мови збагачена антонімами. Варто звернути увагу на те, що словниковий склад субмови медицини складає вагомий частину антонімічних пар у різних медичних системах, які можна зустріти у різних текстах медичної галузі (педіатрія, дерматологія, ендокринологія, гастроентерологія, кардіологія, отоларингологія та ін.) Доцільно навести приклади антонімічних пар у субмові медицини англійської мови: anemia «анемія, малокров'я» – polycythemia «збільшена кількість еритроцитів, еритроцитоз»; hypersensitivity «підвищена чутливість, гіперчутливість до медичних засобів» – hyposensitivity «понижена чутливість»; hypertension «гіпертензія» – hypotension «гіпотензія»; hypertensive «той, що підвищує артеріальний тиск» – hypotensive «той, що знижує артеріальний тиск»; hypermature «перезрілий» – hypomature «недозрілий»; hypertonia «гіпертонія, збільшений тонус м'яза» – hypotonia «гіпотонія, знижений тонус м'яза»; hypervitaminosis «гіпервітаміноз» – hypovitaminosis «гіповітаміноз»; hyperalimentation «переїдання, підвищене харчування» – hypoalimentation «неповноцінне харчування»; hyperchromatism «гіперхроматоз (збільшена пігментація)» – hypochromatism «гіпопигментація»; hyperhidrosis «гіпергідроз, збільшена пітливість» – hypohidrosis «знижена пітливість»; hyperthyroidism «гіпертиреоз, гіперфункція щитоподібної залози» – hypothyroidism «гіпотиреоз, гіпофункція щитоподібної залози»; alopecia «алопеція, облісіння» – hirsutism «гірсутизм, надлишкова кількість волосся»; complete phagocytosis «повний, завершений фагоцитоз» – incomplete phagocytosis «неповний, незавершений фагоцитоз»; capacity to resistance «здатність до опору» – incapacity to resistance «нездатність до опору, стійкості»; hypersalivation «гіперсалівація» – hyposalivation «гіпосалівація»; retard «затримка, затримувати (розвиток)» – accelerate «прискорювати»; compatibility «сумісність» – incompatibility «несумісність»; digestion «процес травлення» – indigestion «розлад травлення»; curability «виліковність» – incurability «невиліковність»; undercooling «переохолодження» – overheating «перегрівання»; outpatient «амбулаторний хворий» – inpatient «стаціонарний хворий» [4].

Аналіз антонімії англійської медичної термінології дав змогу зробити наступні висновки: антонімія, як семантична протилежність, визначається за допомогою дефініції термінів, в яких логічно знаходимо сему протилежності, що позначає максимальне заперечення певної ознаки; антонімія в термінології не відрізняється від антонімії в загальноживаній лексичі, тобто ґрунтується на спільних ознаках, а саме на ознаках семантичної поляризації, яка діє в межах семантичного поля; антонімічні відношення у медичній термінології часто виникають між термінами таких тематичних груп як назви захворювань, порушень функцій певних органів чи систем.

Література:

1. Антрушина Г. Б., Афанасьєва О. В., Морозова Н. Н. Лексикологія англійського язика / Г. Б. Антрушина. – М. : Высшая школа, 1999. – 288 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2000. – 368 с.
3. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови / М. І. Мостовий. – Харків : Основа, 1993. – 254 с.
4. Новый англо-український українсько-англійський медичний словник: близько 24 000 термінів / Упоряд. : Н. Р. Мокіна; за ред. Шевченко Л. І., Шматка В. І., Лося В. В. – К. : Арії, 2010. – 480 с.

УДК 81'255

Т. Б. Козак,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто деякі аспекти художнього перекладу; проаналізовано основні проблеми художнього перекладу та способи їх подолання перекладачем; визначено основні етапи роботи перекладача.

Ключові слова: художній переклад, перекладач, першоджерело.

В статье рассмотрены некоторые аспекты художественного перевода; проанализированы основные проблемы художественного перевода и способы их преодоления переводчиком; определены основные этапы работы переводчика.

Ключевые слова: художественный перевод, переводчик, подлинник.

The article deals with some aspects of literary translation. The main problems of the literary translation and the ways of their overcoming by the translator are analyzed. The main stages of the translator are identified.

Key words: literary translation, translator, original.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть спостерігається інтенсивний розвиток у галузі перекладознавства. Це зумовлено, на наш погляд, стрімким розвитком міжнародних зв'язків, глобалізацією соціально-економічних, наукових, культурних процесів, інтеграцією до світового освітнього простору. Як наслідок, відбувається постійний обмін набутою інформацією та культурними надбаннями. Художній переклад є одним із найбільш очевидних проявів міжкультурної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема художнього перекладу стала предметом активних наукових пошуків у світі та Україні. Питанням теорії та практики перекладу присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема: Б. Ажнюк [1], В. Балахтар [2], К. Балахтар [2], Л. Бархударов [3], Л. Білозерська [4], Д. Дюришин [5], Р. Зорівчак [6], Н. Комісаров [7; 8], В. Коптілов [9; 10; 11; 12], Л. Латишев [13], Л. Мкртчян [15], А. Паршин [16], Я. Рецкер [17, 18], Н. Складчикова [20], Е. Титова [21], А. Федоров [22; 23] та інші.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей художнього перекладу та аналізі основних його проблем та способів подолання їх перекладачем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурна спадщина європейських країн, світова історія, ідеї філософів давнини та сучасності, стародавні епоси народів світу, твори сучасних авторів – усе це стає доступним в умовах сьогодення завдяки діяльності фахівців з художнього перекладу.

Художній переклад заслужено вважається одним із найбільш складних та цікавих видів перекладу. У ході здійснення перекладу з іноземної мови, професійний перекладач зазвичай просто створює новий твір. Для виконання якісного художнього перекладу недостатньо добре володіти іноземною мовою, необхідно відчувати текст оригіналу та здійснити переклад таким чином, щоб людина з іншим менталітетом відчула на своїй мові саме те, що хотів вкласти у свої строки автор літературного твору.

У контексті здійснюваного дослідження вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на трактуванні терміну «художній переклад». Зауважимо, що художній переклад – це достатньо складний процес, що здійснюється перекладачем. Він має свою специфіку не лише на лінгвістичному, а й на стилістичному рівнях, оскільки вибір мовних засобів, як правило, визначається на суб'єктивно-психологічному рівні, внаслідок творчої діяльності перекладача. Необхідно зазначити, що кожен перекладач виокремлює для себе суть художнього перекладу по-різному, керуючись найбільш важливими, на його думку, складовими цього процесу.

Відтак, відомий армянський літературознавець Л. Мкртчян тлумачить термін «художній переклад», як перетворення тексту оригіналу на іншу мову, тобто створення нового поєднання змісту і форми на основі зацікавленої мови [15, с. 177].

В. Комісаров зазначає, що художній переклад – це переклад художньої літератури [7, с. 154]. Дослідник зауважує, що основне завдання перекладача полягає у збереженні художньо-естетичних достоїнств оригіналу, створенні повноцінного художнього тексту мовою перекладу. З метою досягнення художньо-естетичного ефекту при перекладі художніх творів є допустимим, на думку В. Комісарова, опускати при перекладі певні лексичні одиниці або замінювати їх на інші [7, с. 154–155].

Відповідно до тверджень Л. Латишева, такі трансформації є необхідними під час художнього перекладу, де особливо важливим є збереження стилістичних особливостей оригіналу. Л. Латишев трактує художній переклад, як певний вид перетворень, а саме міжмовну трансформацію [13, с. 78].

Вітчизняний дослідник В. Коптілов зауважує, що у сучасному розумінні художній переклад визначають як вид словесної творчості, внаслідок якої тексти, написані однією мовою, відтворюються засобами іншої лінгвальної системи [12, с. 5].

Ми поділяємо точку зору українського дослідника М. Шемуди, котрий стверджує, що художній переклад – це взаємодія і взаємовплив культур, до яких належить текст оригіналу й текст перекладу. Цей вплив не можна звести тільки до мовної взаємодії, він охоплює всі сторони життя, відображені в художньому творі, особливий національний колорит, національну своєрідність оригінального твору. Перекладна література, очевидно, – найбільш адаптоване надбання чужих культур завдяки особливому матеріалу цього мистецтва – мові [24, с. 164].

Зауважимо, що художні твори входять до контексту різних культур та стають загально-відомими лише завдяки перекладу. На різних історичних етапах мистецтво перекладу ґрунтувалося на двох принципах: *точного перекладу*, що полягав у збереженні порядку слів, граматичних та мовних конструкцій і *вільного перекладу*, основним завданням якого є збереження змісту оригіналу. Впродовж багатьох сторіч ці принципи перебували у постійній взаємодії, вони часто взаємодоповнювали, а інколи й взаємовиключали одне-одного. Гармонійне поєднання цих принципів в одному перекладі практично неможливе, але є тим ідеалом, до якого мають прагнути перекладачі.

Необхідно зазначити, що продукування тексту перекладу художнього тексту нерозривно пов'язане із обізнаністю перекладача щодо умов життя, побуту, соціального середовища, культурних цінностей народу, котрий є носієм мови тексту оригіналу художнього твору. Разом з тим, не потрібно забувати про необхідність максимального наближення тексту перекладу до тексту оригіналу. Відтак, Я. Рецкер стверджує, що основне завдання перекладача полягає у передачі цілісності й точності змісту оригіналу, за допомогою засобів іншої мови, однак обов'язковою передумовою є збереження стилістичних та експресивних особливостей [17, с. 7].

У контексті здійснюваного дослідження вважаємо за необхідне більш детально зупинитись на основних етапах роботи перекладача.

Перший етап роботи над конкретним твором полягає у стилістичному аналізі тексту оригіналу, тобто виявленні структури його побудови, встановленні усіх конструктивних елементів тексту і взаємозв'язків між ними, що є необхідною умовою глибокого його розуміння. Однак перекладачеві недостатньо зрозуміти зміст твору. Він має знайти шляхи ефективного відтворення його рідною мовою.

В. Коптілов зауважує, що між текстом першоджерела і текстом перекладу – свідомість перекладача буде «проміжною інстанцією», що є наслідком аналізу оригіналу і водночас робочим доробком для спорудження тексту перекладу. Ця «проміжна інстанція» – схема семантико-стилістичної структури тексту, яка оперує не окремими словами, фразами, фонемами чи синтаксичними одиницями, а явищами іншого порядку [9, с. 117].

Отже, перший етап перекладацької роботи передбачає всебічний аналіз першоджерела, що включає аналіз його змісту і тих елементів, які використовуються автором для вираження семантики і стилю тексту оригіналу, всіх основних конструктивних елементів форми; визначення місця твору, що перекладається, у межах творчості його автора, літературного напрямку й вихідної літератури в цілому [10, с. 65–75].

Другий етап перекладацької роботи полягає в доборі у мові перекладу і літературі еквівалентних засобів відтворення найважливіших рис оригіналу, і ширше – у виборі засобів, які перекладач використовує на завершальному *третьому етапі*. Цей етап В. Коптілов характеризує як протилежний аналізу, тобто синтез у нове художнє поєднання ознак, що були виокремлені перекладачем у першоджерелі й трансформовані відповідно до особливостей літературної мови перекладу [10, с. 79–80].

Крім основних етапів роботи перекладача, науковець виокремлює ще й *четвертий етап*, на якому перекладач виступає у ролі дослідника і критика власного перекладу вже після його публікації, адже сумлінний перекладач постійно повертається до здійсненого ним варіанту перекладу та прагне замінити його новим, більш досконалим [10, с. 79–80].

Отже, перекладач постійно повертається до аналізу, здійсненого ним перекладу, однак вже на вищому рівні, зіставляючи його з текстом першоджерела. Згодом він знову обирає певні мовні засоби, і здійснюється новий етап аналізу. Таким чином, четвертий етап роботи перекладача за своєю сутністю є повторенням перших трьох на новому витку діалектичної спіралі розвитку.

Вважаємо за необхідне виокремити основні труднощі, що постають перед перекладачем у процесі перекладу художнього твору. Однією з актуальних проблем художнього перекладу є відтворення структурно-семантичних особливостей мовних конструкцій оригіналу, враховуючи їх емоційно-експресивну специфіку. Передача авторського задуму можлива при наявності у мові тексту перекладу формальних еквівалентів чи близьких за структурою конструкцій. Якщо у мові перекладу

відсутні мовні конструкції, що співвідносяться з мовою оригіналу, то необхідні результати перекладач отримує шляхом використання у тексті перекладу калькованої вихідної форми з наступним дослівним відтворенням оказіональних форм [23].

Іншим аспектом перекладацької проблематики є проблема збереження не лише змісту тих чи інших елементів тексту першоджерела, але і їхньої національної та історичної специфіки, що вимагає від перекладача передачі історичних реалій, особливостей етикету, національного колориту, психологічних рис, тощо [23].

Разом з тим, для того щоб твір не втратив цінності в новому мовному середовищі, перекладач повинен перейняти на себе функції автора і в чомусь навіть повторити творчий процес його створення, наповнити твір новими асоціативними зв'язками, які б викликали нові образи, властиві носіям певної мови. Перекладач, при цьому, повинен бути не лише ерудованим і мати достатні, принаймні для перекладу, знання, але й інтуїтивно відчувати текст та кращий варіант перекладу слова, фрази чи речення. Необхідним для нього є вміння виокремлювати та точно відтворювати головні елементи твору, зберігши при цьому індивідуальний стиль автора і в певних літературних ситуаціях активізуючи творчу функцію перекладу.

Таким чином, проведене нами дослідження дозволяє зробити певні висновки про те, що художній переклад, який безумовно є творчим процесом і не може ґрунтуватися на чітких інструкціях, вимагає не лише досконалого знання двох культур і двох мов, але й попереднього культурологічного і лінгвістичного аналізу вихідного тексту.

Література:

1. Ажнюк Б. М. Перекладознавство / Б. М. Ажнюк // Українська мова: Енциклопедія. – Вид. 3-тє, зі змінами і доп. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. – С. 487–488.
2. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу / В. В. Балахтар, К. С. Балахтар // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 12.01.2015: < <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>>. – Загол. з екрана. – Мова укр.
3. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л. С. Бархударов. – М.: Междунар. Отношения, 1975. – 239 с.
4. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад: [навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки] / Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. – Вінниця: Нова КНИГА, 2010. – 232 с.
5. Дюришин Д. Художественный перевод в межлитературном процессе / Д. Дюришин // Проблемы особых межлитературных общностей. – М.: Наука, 1993. – 312 с.
6. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вид-во при Ун-ті, 1989. – 216 с.
7. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М.: Международные отношения, 1980. – 166 с.
8. Комиссаров В. Н. Теория перевода [Текст] / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 250 с.
9. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу / В. В. Коптілов. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1971. – 129 с.
10. Коптілов В. В. Першотвір і переклад / В. В. Коптілов. – К.: Дніпро, 1972. – 215 с.
11. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К.: Вища школа, 1982. – 165 с.
12. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. / В. В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
13. Латышев Л. К. Перевод: теория, практика и методика преподавания: учебник / Л. К. Латышев, А. Л. Семенов. – М.: Академия, 2003. – 362 с.
14. Лингвистические аспекты теории перевода (хрестоматия). – Ереван: Лингва, 2007. – 307 с.
15. Мкртчян Л. М. Армянская поэзия и русские поэты XIX-XX в.в. Вопросы перевода и литературных связей [Текст] / Л. М. Мкртчян. – Ереван: Айастан, 1968. – 465 с.
16. Паршин А. Теория и практика перевода / А. Паршин // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.01.2014: < http://teneta.ru/rus/prevd/parshin-and_teoria-praktika-perevoda/htm>. – Загол. з екрана. – Мова рос.
17. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: очерки лингвистической теории перевода / Я. И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.
18. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингв. теории перевода / Я. И. Рецкер // дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. – 3-е изд., стереотип. – М.: Р. Валент, 2007. – 244 с.
19. Рильський М. Т. Мистецтво перекладу: Статті, виступи, нотатки / Рильський М. Т. – К.: Рад. письменник, 1975. – С. 25–92.
20. Складчикова Н. В. Семантическое содержание метафоры и виды его компенсации при переводе / Н. В. Складчикова // Номинация и контекст: сб. научных трудов. – Кемерово, 1985. – С. 21–29.
21. Титова Е. А. Прагматический аспект передачи звукообразовательных средств при переводе поэтических текстов (на материале английского и русского языков): дис.... канд. филол. наук. : 10.02.20 / Титова Елена Александровна. – Челябинск, 2006. – 202 с.
22. Федоров А. В. Язык и стиль художественного произведения [Текст] / А. В. Федоров. – Л.: Гослитиздат (Ленинградское отделение), 1963. – 132 с.
23. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы) / А. В. Федоров. – 5-е изд. – М.: ООО Филология, 2002. – 416 с.
24. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації / М. Г. Шемуда. – Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. – 2013. – Книга 1. – С. 164–168.

УДК 811.161.2'373.45:622

О. В. Колган,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

ТЕМАТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТЕРМІНІВ ГІРНИЧОЇ СПРАВИ, УЖИТИХ У РОМАНІ А. ФУРМАНА «КРОВ І ВУГІЛЛЯ»

Ідеться про тематичну організацію термінів гірничої справи у творі відомого німецького письменника А. Фурмана «Кров і вугілля». Визначено кількість гірничих термінів у кожній із виявлених тематичних груп, тобто з'ясовано специфіку уживання відповідної лексики у мові сучасного роману.

Ключові слова: термін, українська гірничча термінологія, термінологія гірничої справи.

Идет речь о тематической организации терминов горного дела в произведении известного немецкого писателя А. Фурмана «Кровь и уголь». Определено количество горных терминов в каждой из выявленных тематических групп, то есть выяснено специфику употребления соответственной лексики в языке современного романа.

Ключевые слова: термин, украинская горная терминология, терминология горного дела.